
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XII

SECTIO J

1999

Wydział Pedagogiki i Psychologii
Zakład Psychologii Ogólnej

DOROTA TURSKA

*Stowarzyszenie do Spraw Dzieci Uzdolnionych —
doświadczenia angielskie*

Association for Gifted Children — on the basis of English experience

Program XXIX Zjazdu Naukowego PTP (Gdańsk, wrzesień 1996) obejmował m.in. kilkanaście wystąpień w ramach sympozjum *Psychologia osób zdolnych* oraz tylko trzy warsztaty przekładające na język praktyki specyfikę pracy z uczniem zdolnym i wskazujące, jak wspomagać rodziców tych dzieci. Jeżeli nawet zgodzimy się z tezą, że proste porównanie wymienionych liczb niewiele jeszcze znaczy, to niepokojąca wydaje się jednak aż tak wyraźna dominacja rozważań teoretycznych nad doświadczeniami skutecznego stymulowania rozwoju zdolności. Refleksja taka pojawiła się u mnie podczas zajęć prowadzonych przez U. Prasulę i Z. Berdyn (1996), adresowanych do psychologów i rodziców. Uczestnicy warsztatu, w odpowiedzi na test skojarzeniowy do hasła „dziecko zdolne”, pisali: kłopot, trudności, niezrozumienie, osamotnienie. Nikt nie zaproponował asocjacji typu: dumna, szczęście, radość. „Nie chcę, aby moje dziecko było nieprzeciętnie uzdolnione, lecz szczęśliwe i dobrze przystosowane” — ta wypowiedź, cytowana przez Lewisa (1988, s. 125), wskazuje, że często w percepcji rodziców, jaki i samych dzieci zdolnych pojawia się niepokojąca alternatywa: uzdolnienia albo szczęście. Jak widać, może to być doświadczenie wspólne dla omawianej grupy bez względu na realia kulturowe i edukacyjne.

Wielokrotnie udowodniana, zarówno w światowej, jak i w rodzimej literaturze, nieprzydatność, a nawet szkodliwość wysokich uzdolnień dziecka w jego funkcjonowaniu szkolnym (np. Borzym i Matczak 1989) powoduje, że rodzice

pragną dzieci zdolnych, ale w rozumieniu uzyskiwania dobrych ocen i pomyślnych wyników na egzaminach. W takim przypadku należałoby jednak używać pojęcia „prymus”, którego pole znaczeniowe zwykle nie jest tożsamy z „uczeń zdolny” (Nakoneczna 1986; Dobrołowicz 1995). W przypadku omawianej grupy natomiast jej dysfunkcjonalność w standardowym systemie edukacji powoduje lękowe nastawienie rodziców, skłaniających dzieci do udawania w szkole zachowań zgodnych z ich wiekiem (Lewis 1988). Nie wydaje się jednak, aby — w percepcji dziecka — były to doświadczenia korzystne dla rozwoju. Jest to jednocześnie niewątpliwa oznaka bezradności i osamotnienia rodziców tych dzieci, tak wyraźnie manifestowana podczas wspomnianych zajęć warsztatowych. Podkreślano praktyczny brak albo tylko incydentalność zorganizowanych form pomocy dla ucznia zdolnego oraz jego rodziny. I to właśnie wydaje mi się najistotniejszym przejawem opóźnienia w stosunku do dorobku innych społeczeństw. Dlatego, jak sądzę, należy zapoznawać się z działalnością organizacji tworzących „społeczny klimat” dla rozwoju zdolności w innych krajach. Pouczające może być także dokonanie porównań z już istniejącymi polskimi doświadczeniami.

W Wielkiej Brytanii od roku 1966 działa Krajowe Stowarzyszenie do spraw Dzieci Uzdolnionych (National Association for Gifted Children — NAGC)¹. Jest to dobrowolna organizacja rodziców, nauczycieli, opiekunów społecznych i innych dorosłych, chcących pomóc dzieciom w pełnej realizacji ich możliwości. NAGC utrzymuje się niemal wyłącznie z darowizn. Członkowie zobowiązani są jedynie do uiszczenia rocznej składki w wysokości 10 funtów. Suma ta przeznaczana jest na pokrycie kosztów periodyku Stowarzyszenia — „Looking To Their Future” oraz różnorodnych prac o charakterze poradnikowym.

Działalność zarządu NAGC, na poziomie ogólnokrajowym, polega na prowadzeniu profesjonalnego systemu poradnictwa w postaci:

- wspomnianej pracy publikatorskiej,
- organizowania konferencji dla rodziców i wychowawców,
- zapewnienia opieki prawnej, konsultacji psychopedagogicznej oraz przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych lub artystycznych.

Zarząd Stowarzyszenia reprezentuje potrzeby członków na forum rządu, parlamentu oraz Departamentu Edukacji. Prowadzi ponadto szeroko zakrojoną działalność popularyzatorską, skierowaną do całego społeczeństwa. Szczególne znaczenie przykłada się jednak do pracy przebiegającej w oddziałach terenowych, które działają na zasadzie samoorganizacji, opierając się na bazie lokalowej członków. Każdy oddział wypracowuje sobie właściwe formy działania, wzorując się na propozycjach metodycznych zarządu. Wspólny jest postulat organizacji aktywności dzieci zdolnych w czasie wolnym od zajęć szkolnych (np. w klubach

¹ Zainteresowanym podaję adres Stowarzyszenia: 1 South Audley Street, London W1Y 5 DQ.

sobotnio-niedzielnym a także podczas wakacji). Jednocześnie spotykają się rodzice w ramach samodzielnie opracowanego systemu wsparcia. Jak podkreślają członkowie NAGC, często najtrafniejsze rady dla rodziców formułują inni rodzice. Wszyscy mają możliwość zgłaszania swoich problemów i oczekiwania ich dyskusji. Naturalnie, jeżeli zgłaszana jest potrzeba pomocy specjalistów, zarząd organizuje profesjonalne konsultacje właśnie w oddziale terenowym.

NAGC zarówno w publikacjach wewnętrznych, jak i w pracach popularyzatorskich podkreśla trudności związane z rozwojem i wychowaniem dziecka zdolnego. Najczęściej przejawiają się one w trzech sferach:

- możliwych dysharmonii rozwojowych,
- funkcjonowania dziecka w rodzinie,
- relacji z nauczycielami i grupą rówieśniczą.

Zainteresowani mają możliwość nabywania umiejętności wspomaganie dziecka w likwidowaniu bloków emocjonalnych i intelektualnych. W zależności od konkretnych potrzeb poradnictwo może dotyczyć przyjmowania konstruktywnej, nastawionej na sukces postawy wobec własnych możliwości lub pogodzenia się z porażką. Z drugiej strony działalność NAGC uświadamia rodzicom, że mają prawo czuć się zmęczeni, niespokojni, a nawet i nieszczęśliwi w obcowaniu z niezmiernie absorbującym dzieckiem. Informuje, że zamiast dumy mogą odczuwać raczej niepokój, gdy ich zdolne dziecko spotyka się w szkole z nieprzychylną oceną nauczyciela („leniwy”, „znudzony”). Wyraźne stwierdzenie, że są to normalne stany i emocje, jest ważnym elementem edukacji rodziców. Informacje takie kierowane są również do całego społeczeństwa, jako próby odpowiedzi na dwa podstawowe pytania:

1. Dlaczego dzieciom zdolnym potrzebna jest pomoc?
2. Dlaczego ich rodziny oczekują psychicznego wsparcia?

W tak sygnalnej prezentacji nie można przedstawić całej wiedzy i możliwości, jakimi dysponuje NAGC. Wypada natomiast dodać, że doskonała praca Lewisa (1988), z sukcesem udostępniona czytelnikowi polskiemu, mogła powstać dzięki współpracy ze Stowarzyszeniem.

Wydaje się, że należy korzystać z form i metod pracy innych, o ile są one bardziej zaawansowane (niż dorobek własny) i weryfikowane przez praktykę. Porównując zatem działalność NAGC z funkcjonującym w Polsce od roku 1981 Krajowym Funduszem na rzecz Dzieci Wybitnie Uzdolnionych, oprócz pewnych podobieństw uwidoczniają się także odmienności. Zarząd Funduszu co rok przyznaje stypendia dzieciom wybitnie uzdolnionym oraz otacza je opieką merytoryczną (obozы wakacyjne, treningi twórczego myślenia).

Pomoc ta kierowana jest jednak zasadniczo do tych jednostek, których nieprzeciętne możliwości już zdołały się ujawnić. Doceniając wartość takich działań, należy podkreślić, że Fundusz nie jest w stanie zapobiec zaniedbaniom

i degradacji potencjału intelektualnego i twórczego u coraz większej grupy dzieci. Liczba zdolnych w populacji jest bowiem niewątpliwie różnie oceniana, lecz ze stałą tendencją wzrostową (od 13% według Grzywak-Kaczyńskiej, szacunek z roku 1935, do 23% — zdaniem Panka — w roku 1977).

NAGC, opierając się na rozbudowanej sieci oddziałów terenowych, propagując działanie na zasadzie samoorganizacji i samopomocy, ma niewątpliwie dużo większe szanse niż Fundusz, nie tylko rozwijać ujawnione zdolności, co nade wszystko organizować warunki do ich stwarzania. A takie poglądy, jako postulowane optimum, pojawiły się w naszej literaturze już blisko 30 lat temu (np. Suchodolski 1972). Można się zastanawiać, w jakim stopniu jest to czas wykorzystany.

BIBLIOGRAFIA

- Borzym I., Matczak A., *Proces rozwoju zdolności umysłowych a funkcjonowanie szkolne uczniów* [w:] A. Gurycka (red.), *Podmiotowość w doświadczeniach wychowawczych dzieci i młodzieży*, t. 3; *Źródło doświadczeń — szkolne środowisko wychowawcze*, Wyd. UW, Warszawa 1989.
- Dobrołowicz W., *Psychodydaktyka kreatywności*, Wyd. WSPS, Warszawa 1995.
- Grzywak-Kaczyńska M., *Powodzenie szkolne a inteligencja*, Warszawa 1935.
- Lewis D., *Jak wychować zdolne dziecko*, PZWL, Warszawa 1988.
- Panek W., *Zachowanie się szczególnie zdolnych uczniów w sytuacjach szkolnych*, Białystok 1077.
- Prasula U., Berdyn Z., *Praca z dzieckiem zdolnym, warsztat, XXIX Zjazd Naukowy Polskiego Towarzystwa Psychologicznego*, Gdańsk 1996.
- Suchodolski B., *Trzeba nie tylko wykrywać, lecz i stwarzać zdolności*, „Wychowanie” 1972, nr 20/21.

SUMMARY

The article presents the activity of National Association for Gifted Children which has been run in Great Britain since 1961. The association deals with the merits and psycho-pedagogical care of its members, with particular consideration of the parents of talented children. The system of psychological and pedagogical support takes place first of all in regional departments, on the basis of parental self-organisation and self-support. The Association places great emphasis on the importance of popularised scientific publications, which create the proper “social climate” towards the specific character and needs of talented children. The paper is an attempt to show that this kind of help is painfully lacking in Polish experiences (at least in the parent’s perception).